

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2003 m. lapkričio 22 d.

Nr. 228 (42)

Saturday supplement November 22, 2003

No. 228 (42)

Baleto artistas yra ir aktorius, ir muzikantas, ir viskas kartu

Šio mėnesio pradžioje Čikagoje lankėsi Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro balerina Eglė Špokaitė. Apie jos išvyką į JAV, balerinos karjerą bei Lietuvos nacionalinių operos ir baleto teatrą apskritai lapkričio 10 d., pasibaigus E. Špokaitės repeticijoms su Joffrey baletu, kalbėjosi mūsų korespondentas

Leonas Narbutis.

—Kokia proga lankotės Čikagoje?

—Mus atsiuntė Baleto teatras repeticijoms, nes pavasarį ruošiasi naujai premjerai — amerikietiško baleto vakarui. Vakaras bus iš trijų dalių, ir kiekviena dalis — skirtingo autoriaus bei choreografo. Viename tų baletų Gerald Arpino „The Secret Place“, dalyvausime ir mes. Kelionė dar yra dziugi ir tuo, kad tenka dirbti su pačiu baletmeisteriu, nes vargu, ar baletmeisteris būtų vykęs į Lietuvą. Dažniausiai, jeigu yra statomas naujas baletas, atvyksta pats baletmeisteris arba jo asistentas, bet dėl užimtumo asistentas į Lietuvą neatvyko, užtat mes atvažiavome į Čikagą ir visą savaitę dirbome su Gerald Arpino. Šis baletmeisteris yra gerai žinomas baleto pasaulyje. Jis su Robert Joffrey yra Joffrey baleto trupės įkūrėjai. Trupė egzistuoja nuo 1956 metų.

—Baletas yra neatskiriama Jūsų gyvenimo dalis. Kodėl pasirinkote baleto meną savo gyvenimo tikslu. Iš tikrųjų, tai tikslas, ar ne?

—Ne visai pavadinačiau tai tikslu, o gyvenimo būdu. Pasirinkti vėlgį nesirinkau todėl, kad šoku nuo pat vaikystės, nuo pat pirmųjų dienų. Ačiū Dievui, kad susiklostė aplinkybės taip, jog neiškilo kliūčių ir nereikėjo atsakyti baleto. Nuo pat pradžių nebuvo nei klausimo, kad norėčiau dalyvauti tame gyvenime. Žinoma, kartais žmonės nepavyksta dėl tam tikrų aplinkybių pasiekti tai, ko jie trokšta,

bet, mano atveju, aplinkybės buvo labai dekingos.

—Skačiau Jūsų biografijos bruožus, kuriuose sakoma, jog kiekviename scenos pasirodyme Jūs sujungiate ar vienijate savo baleto savoką su teatru. Argi baletas nėra teatras?

—Tai nebuvo mano asmeniškai žodžiai — aš jaučiu pagal išsireikimą. Bet man dažnai sako ir mane vadina baleto artiste, kuri dirba daugiau kaip aktorė. Aš pati tuo netikiu, nes kiekvienas baleto artistas yra ir aktorius, ir muzikantas, ir viskas kartu. Jeigu pradėsime skirti baletą nuo teatro, baletą nuo muzikos ir kalbėti tik apie baleto šaką, o ji dažnai ir būna taip vertinama, palyginus su muzika ar teatru, tai tada gali atrodyti, kad ji per daug primityvi: per daug blizgučių, puošnumo elementų, lyg tai būtų lengvesnė meno šaka. Mano nuomone, taip nėra.

—Manysčiau, kad jokia kita meno šaka nereikalauja tiek fizinio jėgų, kaip baletas?

—Fizinio pajėgumo tai tikrai reikia. Man yra tekę dirbti dramose teatre, kur dramoms artistams atrodo, kad jų spektaklis yra fiziškai sunkus, man jis... Aš kitaip žiūriu...

—Turbūt kalbate apie Eimuntą Nekrošiaus statytą Šekspyro dramą „Otello“, kur vaidinate su Vladu Bagdonu?

—Taip.

—Atrodo, kad labai lengvai pereinate iš baleto į dramą, ar galima Jus vadinti aktore?

—Manau, kad ne. Kiekvienas turi dirbti savo darbą. Ir laimingas tas, kuris atranda save, savoje vietoje. Aš žiūriu į darbą dramos teatre, kaip į laimės nusišypojimą, kur gali susitikti, susidurti dar stipriau ir iš arčiau pabendrauti su kita meno šaka, su iškiliais žmonėmis, kurie dirba tame mene. Kitaip mąstantys, kitaip žiūrintys, nors ir tą patį kalbantys, visuomet praturtina bendraujančių aplinką. Kai gali arčiau jų pabūti — šiuo atveju teatre — pasižiūrėti kaip apie tuos pačius jausmus yra kalbama arba kaip jie yra interpretuojami, tada suprantu, kad juos galima pajusti, arba kalbėti visai kita kalba, kitomis išraiškos priemonėmis statyti spektaklį. Tas patyrimas ir susidūrimas su kitomis meno šakomis yra labai įdomus. Man, kaip balerinai, kaip savo srities profesionali, ir kaip žmogui, yra ne tik įdomu, bet ir svarbu visa tai išgyventi.

—Kiek teko Jums matyti scenoje, atrodo, kad viskas, ką darote, ką atliekate, visi Jūsų veiksmai yra gan intensyviūs.

—Norėčiau paprieštarauti. Iš tiesų gal tai ir nėra prieštaravimas. Sakykim, kad ir šitas darbas, kurį dabar darau. Jeigu vienu žodžiu galėčiau išsireikšti, tai tas žodis būtų subtilumas. Baletmeisteris Gerald Arpino žodžiai, apibūdinantys šį baletą, nuo pat pradžių buvo, kad ji reikia atlikti subtiliai. Labai seniai negirdėjau baletu šio žodžio ir tokio reikalavimo, o aš esu jo pasiilgusi.

—Kalbant apie pasirinktą meno šaką, ar Jūs miečiau dirbate klasikiniame baletu, ar modernusis šokis Jus taip pat domina, o gal iš viso nedaro skirtumo?

—Pati savoka klasikinis šokis ir modernus šokis šiandieną yra pametusi ribas. Gal galėtumėte konkretizuoti, ką Jūs įsivaizduojate, kalbėdamas apie klasikinį ir modernų šokį?

E. Špokaitė — Odilija P. Čaikovskio baletu „Gulbių ežeras“.

—Klasikinis, tai grįžimas į praėjusio šimtmečio pradžią...

—Tas, kuris buvo pastatytas prieš šimtą metų ir išliko iki šių dienų? Pavyzdžiui toks, kaip „Žizelė“?

—Arba Anos Pavlovos repertuaras?

—Aha, kas yra statoma šio mėnesio dienomis — tai modernus šokis. Modernus šokis dabar yra tiek plati sąvoka, kad jis gali būti nuo Pina Bausch iki Eismano. Nors skirtingi choreografai, bet visa tai vadinasi moderniu šokiu. Taigi, klasikinis baletas, neo-klasikinis, tai baletas, kuris gali būti statomas ir šiandien, ir vėliau. Klasikinių pagrindų statomi spektakliai irgi yra visai modernūs. Kartais jie gali būti tiek modernūs, ir kas labai dažnai atsitinka, kad juose dalyvauja žmonės be specialaus pasiruošimo, žmonės iš gatvės, kurie tiesiog mėgsta judėti. O tai irgi yra vadinama moderniu šokiu.

—Aš Sigalovos „Geltosis tango“, Jūs ten dalyvavote. Ką galėtumėte pasakyti apie šį baletą?

—Aš manau, kad tai yra visiškai modernaus šokio spektaklis, savaime, būtent jos stiliumi. Ši baletmeisterė turi labai savitą stilių, nes ji yra daug dirbusi su dramos teatru. Jos pirmosios trupės buvo sukurtos taip, kad jose šoko dramos teatro artistai. Ji buvo atvykusi su gastrolemis į Lietuvą ir gastroles praėjo sėkmingai. Vėliau Alia pradėjo statyti spektaklius baleto artistams, nes pati yra baigusi baleto mokyklą. Jos pagrindai yra klasikinės balerinos. Ar man įdomu? Aišku, įdomu, nes aš bandau viską daryti ir šis baletas yra vienas įdomesnių darbų, užėmusių kažkada mano karjeroje svarbią vietą. Dirbau su Alia gana daug panašių darbų, kaip „Geltosis tango“, bet man yra artimiausi neo-klasikiniai, žinoma, ir

baleto trupė, kuri dalyvavo tame spektaklyje: „Lietuvių šokėjai iš Vilniaus pasirodė, kaip gera sovietų stiliaus trupė“. Ar tokia citata dar ir šiandieną sekioja Lietuvos baletui?

—Aš ne tik nenorėčiau, bet turbūt ir negalėčiau viso to paneigti. Viena vertus, šis palyginimas didžiausia dalimi buvo toks, nes mes šokome sovietinį spektaklį. Baleto artistui yra labai paprasta — jis atlieka kūrinių. Jeigu jis atlieka sovietinį kūrinių, galima sakyti, kad tai sovietinio stiliaus trupė. Sunku įvertinti trupę, netgi labai profesionaliam kritikui, nemačius kitų tos trupės pastatymų.

Kitas dalykas. Jis nebuvo visiškai neteisingas, taip sakydamas, todėl, kad baleto trupės struktūra, pamokos, trenazės užima labai didelę dalį, o tai ir duoda įtaką vėlesniam trupės šokimui, ar spektaklio atlikimui. Čia pedagogų darbas. Pati trupės struktūra vis dėlto yra iš sovietinių laikų, bet ji po truputį keičiasi. Keičiasi ir repertuaras, nors senų laikų įgudžiai ir gradacija tarp solistų, kad ir tie patys trenazės, netgi muzika trenazė metu, visa tai primena senesius laikus. Labai norėčiau, kad šiek tiek keistųsi, gal dėl to, kad esu apvažinėjusi didelę pasaulio dalį, mačiusi ir gerų, ir blogų pusių. Pavyzdžiui, kai mes čia atvažiavome, iš karto Joffrey baleto trupės žmonės pasakė,

kadangi atvykome iš Europos, esame stipresni ir reikės mažiau laiko apšilimui, mes viską greičiau išmoksime. Tai yra pliusas, kai profesionalai mus taip vertina, o mes atvažiavę matome labai daug ir galime įsisavinti daug gerų jų šios trupės savybių.

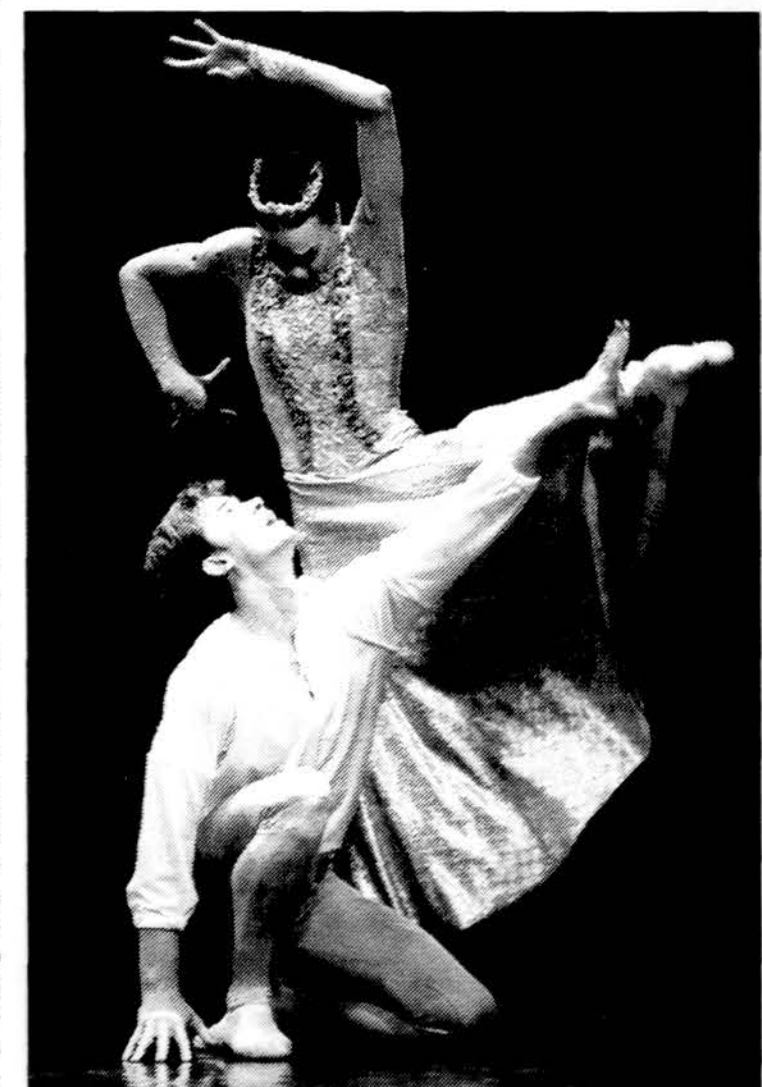
—Jūs sakote „mes“. Kas daugiau be Jūsų dalyvauja šioje išvykoje?

—Mano partneris Nerijus Juška, su kuriuo ir atliksime šį baletą. Jis yra jaunesnis, galbūt mažiau važinėjęs, galbūt tai pirmas jo darbas trupėje. Kadangi važiavome ne su savo teatro gastrolemis, bet padirbėti kitoje trupėje, bent jam, tai buvo labai didelis atradimas, visiškai kitas pozūris į darbą. Turiu pasakyti, kad labai norėčiau matyti kai kurias tokios trupės savybes mūsų teatre. Antra vertus, mūsų trupė yra labai stipri, o pasauline prasme, sakykim, aukščiau vidutinio lygio.

—Ar esate patenkinta savo karjeros progresu?

—Jeigu vaikystėje kas būtų pasakęs, kad mano gyvenimas susiklostys taip, kaip susiklostė, nebūčiau patikėjusi. Tikėjau šokti solo, bet, kad pasieksiu tiek ir galėsiu važinėti po pasaulį, šokti pagrindinius vaidmenis spektakliuose, to niekada nesitikėjau. Žinoma, turėjau konkrečių svajonių, bet jos nesiekė šito lygio, kuriame esu.

Nukelta į 2 psl.

Nerijus Juška ir Eglė Špokaitė Boris Eifmano baletu „Rusiškasis Hamletas“.

Šio šeštadienio priedo puslapiuose:

Išsamus pokalbis su pirmąja balerina. — 1 psl.

Iteiktos JAV LB Kultūros tarybos skirtos premijos. — 2 psl.

Atrastas baltų kultūros paminklas. B. Marcinkevičiūtės „Neparašytas laiškas“. E. Samulionytės fotoparoda. — 3 psl.

Naujas Mykolas Sluckio romanas. Leidiniai. — 4 psl.

Eglė Špokaitė I. Stravinskio baletu „Šventasis pavasaris“.

21-osios JAV LB Kultūros tarybos Premijų šventės laureatai. Iš kairės: Alfonsas Dzikas, Julija Dantiene, Jadvyga Reginienė, Edvardas Šulaitis ir Rimas VisGirda. V. Pulokienės nuotr.

Įteiktos JAV LB Kultūros tarybos paskirtos premijos

Visuomeninis ir kultūrinis darbas išeivijoje visais laikais buvo aktyvus – išeivija šia prasme samoninga ir budri išbuvo dešimtmečius! Išsiskleidę po placią Amerikos žemę, gal kiek pasigėsdami bendruomeninio ryšio, lietuviai visgi yra veiklūs, kuriant, išlaikant tautiškumą ir organizuojant renginius kurybai ir visuomenei veiklai pažymėti.

Šiais metais, lapkričio 15 d. Lemonte, Lietuvių dailės muziejuje pagerbti asmenys ir jų veikla, įteikiant radijo, teatro, dailės, muzikos, tautinių šokių mokytojos ir žurnalisto premijas.

Premijų teikimas išeivijos kūrėjams – viena kultūrinio pasireiškimo formų, tapusi tradicija. Pirmoji Kultūros tarybos premija buvo įsteigta 1980 m. gegužės 14 d. Cleveland, Ohio, vadovaujant tuometinei Kultūros tarybos pirmininkei Ingridai Bublionei.

Kultūra, kaip ir mokslo pasiekimai, paliečia kiekvieną žmogų atskirai ir visą tautą. Išeivijos kūrėjų įnašas į lietuviškos kultūros gyvenimą ir lietuvių išlikimą buvo ir tebėra labai reikšmingas.

Laureatus premijoms gauti išrenka vertinimo komisijos, JAV LB Kultūros taryba pagerbia žymenis, o Lietuvių fondas – pinigineis premijomis – kiekvienam po 1,000 dol.

Šventę iškilmingai pradėjo JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė Marija Remienė, padėkojusi visiems, atvykusiems į „apsnūdusi“ Lemontą.

Tradiciskai invokaciją atliko kun. Algirdas Paliokas, SJ. Vakaro vedėja Dalia Sokienė pristatė laureatus, trumpai

pažymėdama jų nuopelnus visuomenei.

21-osios Premijų šventės laureatai:

Radijo – Alfonsas Dzikas, Hartford „Tėvynės garsų“ programos vadovas, kruopščiai atliekantis šį darbą keturis dešimtmečius ir įtraukęs kūrinių veiklon šeimos narius.

Teatro – Julija Dantiene, režisierė, aktorė ir pedagogė. „Net sapne nesapnavau, kad, prieš 25 metus išvykusi iš Lemonto, vel būsi čia kaip teatro premijos laureatė“, prisipažino Julija Dantiene. Sako, kad yra žmonių – pranašų. Kaip kitaip pavadinti J. Dantiene, perskaičiusią prieš 33 metus rašytą „Viziją apie Lemontą“, skaitytą 1970 m. Mairomio lituanistinėje mokykloje.

„Antai pažvelkit, Lemonto miestas, niurks tarp kalvų aukštai, vien žali krūmai ir namų dūmai, dengia – jis miega giliai. Bet patikėkit, ateis toks laikas, Lemonto veidas nušvis – skambės jo garsas po visą žemę ir po visas šalis! Kur šiandien žaliuoja kuku-rūzų laukai, stovės gražiausi lietuviški namai, ir plauks į čia žmonės iš visų kraštų, pasidžiaugt kultūra, mokslu ir menu! Suklestės čia menas, suskambės daina ir bus mūsų Lemontas antra Lietuva, bus didžiausias centras čia išeivijos, lyg šviesus žibintas mums visos tautos. Regiu aš šviesų ir laimingą kraštą, sužibusį tartum žvaigždėm, tai penkiasdešimt ir pirmąjį dešimtį, šviesus kraštą – Lemontas U.S.A! O tas mandras miestas, tas mūsų kaimynas šiandien pasipūtęs Čikaga vadinasi – liks visas pajudęs, nuskurs varg-

šiuškas, bus jis tik Lemonto mažas priemiesčiukas!“

Lyg ir pildosi pranašystės, o jei kas neišsipildė, tai būtinai išsipildys ateityje, – sakė Julija Dantiene.

Tautinių šokių mokytojos premijos laureatė – Jadvyga Reginienė, priklausanti „Arts Council of Rochester, NY“. Lietuvių tautinių šokių institute 1963 m. perėmė tautinių šokių grupę „Lazdynas“, su kuria ir prasidėjo didelis, prasmingas darbas.

Žurnalisto premijos laureatas – Edvardas Šulaitis, žinomas ne tik žurnalistas, bet ir fotografas, kurio straipsnių ir nuotraukų lietuviškos spaudoje išspausdinta daugiau nei pusantro tūkstančio.

Dailės premijos laureatas – skulptorius ir keramikas Rimas VisGirda, Algimanto Kezio pavadintas „visuomenės ydų ir išsigimimų kritiku“, savo kūrybine raiška vąnoja šonus pasipūtusiems tuščia-viduriams ponams, įvairaus plauko visuomeninėms atplaišoms, nieko asmeniškai neugaudamas, tačiau tiesiai ir atvirai.

Muzikos laureatė Giedra Gudauskienė, negalėjusi atvykti į Premijų teikimo šventę, atsiuntė laišką, kuriuo padėkojo už suteiktą garbę ir įvertinimą.

Lietuvos Respublikos garbės konsulas Vaclovas Kleiza pasveikino išeivijos kultūros žmones. Lietuvių fondo valdybos pirmininkas Povilas Kilius, įteikęs premijas, pagerbė lietuvių kultūrinę bendruomenę bei JAV LB Kultūros tarybą už nenuilstantį darbą, skatinant kūrėjus.

Po iškilmingos dalies susirinkusieji į 21-ąją Premijų teikimo šventę, galėjo mėgautis menine programa, atlikta pianisto Aido ir smuikininko Dainiaus Puodžiukas.

Pianistas Aidas Puodžiukas lietuviškosios šventės proga programą pradėjo M. K. Čiurlionio dviem Preludais. Skambėjo F. Chopin Nokturnas op. 9 nr. 1 ir A. Scriabin Etiudas nr. 12.

Aidas Puodžiukas, 23 metų pianistas, jau dalyvavo tarptautiniuose jaunųjų atlikėjų festivaliuose, yra 5 tarptautinių pianistų konkursų laureatas. Aidas daug koncertuoja kaip solistas, yra grojęs su M. K. Čiurlionio menų gimnazijos styginių orkestru, fortepijonų ir kameriniais ansambliais. Dabar gyvena ir toliau studijuoja Bostone.

Dainius Puodžiukas, atliko

W. A. Mozart „Rondo C-dur“, N. Milstein „Paganiniana“, J. Massenet – susimąstymą iš operos „Thais“ bei P. de Sarasate „Zapareto“. Akompanavo Aidas Puodžiukas.

Dainius – tarptautinių seminarų ir konkursų dalyvis bei laureatas. Griežė tarptautiniuose jaunųjų atlikėjų festivaliuose, dalyvavo meistriškumo kursuose Sweg (Švedija). Yra daugelio tarptautinių konkursų laureatas, daug koncertuoja su broliu pianistu Aidu ir kaip solistas su įvairiais Lietuvos ir užsienio simfoniniais bei užsienio orkestrais, yra Baltijos šalių jaunimo kamerinio orkestro KRE-

MER'ata narys. Smuikininkui buvo paskirta Lietuvos muzikų rėmimo fondo stipendija. Baigęs studijas Bostono universitete, yra pakviestas mokyti Longy muzikos mokykloje Bostone.

Susirinkusieji negailėjo plomijū broliams, sužadintusiems publiką nuostabiais muzikos garsais. Marija Remienė, šventės organizatorė, sakė jau trečią kartą klausanti brolių atliekamos muzikos ir kiekvieną kartą išgyvenanti nepaprastą, sukeliantį pasididžiavimą jausmą lietuvių kultūros kūrėjais bei atlikėjais.

Vitalija Pulokienė

JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė Marija Remienė (kairėje) su Tautinių šokių premijos laureate Jadvyga Reginiene. V. Pulokienės nuotr.

Žiemoti besirengiančio miesto gaidos

Lapkričio pradžioje Kauno filharmonijoje jau aštuntą kartą surengtas naujosios muzikos festivalis „Iš arti“. Šių – metinis tradicinis renginys pasižymi premjerų gausa. Tai sąlygoja vis didėjantis festivalio prestižas ir kūrybinis kauniečių kompozitorių aktyvumas. Jame noriai dalyvauja ne tik Kauno bei Lietuvos muzikai, bet ir svečiai iš tolimųjų kraštų. Pasaulinio garso kolektyvai – K. Pendereckio styginių kvartetui iš Kanados patikėtas pirmasis susitikimas su klausytojais.

Nors, kaip teigia senas posakis, savame krašte pranašų nebūsi, Kaune gyvenantys kompozitoriai, pasikliaudami publika, pateikė daugiau kaip dešimt naujų kūrinių.

Antrąją festivalio dieną Sauliaus Bartulio vadovaujamas Kauno styginių kvartetas, solistės Sabina Martinaitė, Skaidra Jančaitė, obojininkas Robertas Beinasis, pianistės Audronė Eitmanavičiūtė ir Aušra Bartkevičiūtė, pakvietė klausytojus į premjerų vakarą. Tik Vlado Švedo Tokata dviems fortepijonams, atliekama J. Gruodžio konservatorijos auklėtinė, skambėjo jau ne pirmą kartą.

Beje, miesto muzikų kūrybingą dialogą paliudijo dedikacija: kompozitorius Algimantas Kubiliūnas savo kūrinių paskyrė Kauno styginių kvartetui, tuo išreikšdamas ir pagarbą, ir padėką talentingiems muzikantams – ištikimiems ryšininkams tarp naujausių kūrinių ir publikos.

Verta akcentuoti, kad šis kamerinės muzikos vakaras padvelkė subtiliu lyrizmu: tai daugiausia transformacijų patyres ir pačios autorės itin branginamas, pagal A. A. Jono tekstą sukurtas, Dailios Kairaitės kūrinys – „Krantų kantata“. Tačiau nei prieš, nei po koncerto neverta buvo kan-

kinti kompozitoriaus Vidmanto Bartulio, prašant paaiškinti, kas per kūrinys „I like H. Berlioz“. Aiškindamas kitus, jau keliolika metų kuriamus, serijos „I like...“ kūrinius, jis atsako kalambūriškai: „Natos Berlioz, o muzika – mano“. Repeticiuose šį kūrinių girdėjusių kolegų sako, kad tai – puiki muzika. Žita Bružaitė neturi paslapties nuo publikos, tad šį kartą pasiūlė pasiklausyti naujo soneto „Lietus mane myli“.

Antrasis festivalio koncertas, surengtas prestižinėje M. K. Čiurlionio dailės muziejaus galerijos koncertų salėje. Tai renginys naktinėtojų, nes prasidėjo 9 valandą vakaro. Jame meistras Giedrius Kuprevičius ir grupė „pameistrių“ pakvietė tuos, kurie įtikėję elektronine ir kompiuterine muzika.

Atidžiau pažvelgus į festivalio programą, kyla įvairių minčių. Šiūmetis festivalis tikrai pamalonino ne vieną muzikos mėgėją. Net pačiose garbiausiose pasaulio koncertų salėse yra grojęs, prieš septyniolika metų susikūręs, K. Pendereckio styginių kvartetas, pirmasis įrašęs į kompaktines plokšteles visus šio, kauniečių iš Pažaislio muzikos festivalio koncertų pažįstamo, kompozitoriaus kūrinius. Jie pakerejo New York Carnegie Hall, Amsterdamo Concertgebouw, Yale universiteto ir kitų salų klausytojus.

Ne tokie tolimi ir dažnesni šio festivalio svečiai – ansamblis „Vilniaus arsenalas“, kuriam savo kūrinių yra dedikavęs Algirdas Brilius, taip pat Juozo Domarko vadovaujamas Lietuvos simfoninis orkestras ir kompozitoriai Teisutis Makacinas, Mindaugas Urbaitis, Feliksas Bajoras, Algirdas Martinaitis bei solistai.

Milda Zinevičiūtė

Šokėjas turi būti ir artistas, ir muzikantas...

Atkelta iš 1 psl.

Mat, dar vaikystėje žinojau savo trūkumus ir savo plusus, tad bandžiau save realiai įvertinti. Man labai daug kas gyvenime padėjo. Iš tiesų, man tiesiog labai sekėsi.

—Žinojimas ir galėjimas save įvertinti, yra tiesiog Dievo dovana, žmonės to dažnai nepadarė.

—Man labai paprasta: pasižiūriu į veidrodį ir viskas labai aišku. Žinoma, ir kokius reikalavimus sau statai. Bent sau, aš keliu aukštus reikalavimus, nors ne visuomet pavyksta juos įvykdyti.

—Kokie Jūsų artimos ateities planai? Neabejoju, kad esate užangažuota naujiems spektakliams. Ar pasiliks Lietuvoje?

—Kad pasiliksiu Lietuvoje, tai turbūt taip, nes Lietuva mane laiko labai stipriai. Ne tik Lietuva, bet ir Lietuvos žmonės, o ypač mano šeima. Aš manau, kad tai yra labai stiprus saitai ir vargu galėčiau juos nutraukti. O dėl mano planų, tai šiandieną negalėčiau pasakyti. Anksčiau bandydavau planuoti, svajoti, tikėtis, ir dažniausiai tie mano planai nepasitvirtindavo. Prieš keletą metų man yra buvęs sunkus gyvenimo tarpnysis, kai staiga pasirodė, kad visos mano viltys, visos svajonės apie baletą apskritai, bent tokios, kurias vaikystėje išivaizdavau, vieną dieną žlugo. Staiga supratau, kad neturėsiu galimybių padaryti tai, ką noriu. Buvo žiauru ir baisu. Ir tada pradėsi galvoti, kodėl aš esu čia. Galbūt kiekvienam žmogui ateina toks laikas...

—Betgi Jūs skynėte laurus scenoje?

—Jeigu labai paprastai ir vienu žodžiu, tai aš kalbu apie neo-klasikinį baletą. Patai – puiki muzika. Žita Bružaitė neturi paslapties nuo publikos, tad šį kartą pasiūlė pasiklausyti naujo soneto „Lietus mane myli“.

—Betgi Jūs skynėte laurus scenoje? Jeigu labai paprastai ir vienu žodžiu, tai aš kalbu apie neo-klasikinį baletą. Patai – puiki muzika. Žita Bružaitė neturi paslapties nuo publikos, tad šį kartą pasiūlė pasiklausyti naujo soneto „Lietus mane myli“.

—Betgi Jūs skynėte laurus scenoje? Jeigu labai paprastai ir vienu žodžiu, tai aš kalbu apie neo-klasikinį baletą. Patai – puiki muzika. Žita Bružaitė neturi paslapties nuo publikos, tad šį kartą pasiūlė pasiklausyti naujo soneto „Lietus mane myli“.

—Betgi Jūs skynėte laurus scenoje? Jeigu labai paprastai ir vienu žodžiu, tai aš kalbu apie neo-klasikinį baletą. Patai – puiki muzika. Žita Bružaitė neturi paslapties nuo publikos, tad šį kartą pasiūlė pasiklausyti naujo soneto „Lietus mane myli“.

E. Špokaitė atlieka Kitri partiją L. Minkaus „Don Kichotas“.

sakydavo, ji šoks Balancine, del to, kad Balancine turėjo tam tikrus reikalavimus baleto artistei, įskaitant ir fizinius.

Tokių ir panašių dalykų buvo labai daug. Aš norėjau šokti Niumaleri (John Niumeler). Tikekit, aš esu su juo susitikusi ir kalbėjusi asmeniškai, bet neturiu teisės šokti jo kūrybos, o turiu šokti tuos rusiškus baletus...

—Neturite teisės? Malonėkite paaiškinti.

—Baletas, kaip ir kiekvieno kūrinio, yra atlikimo teisės, nesvarbu, ar baletmeisteris paruošęs kūrinių, yra gyvas, ar miręs. Teisę turi turėti teatras arba artistas asmeniškai, o už teisę šokti reikia brangiai mokėti. Gerald Arpino kūrinių, kurį mes šoksime, irgi buvo nupirktas. Tai yra padaryta pirmą kartą, bet prieš tuos kelis metus, kai, prisizūrėjusi video, pamaciau, kas darosi pasaulyje (juk sienų jau nebebuvo), aš vis tiek neturėjau galimybių įgyvendinti savo svajonių ir tada supratau, kad... Žinot, kaip yra baisu šokti tai, kas tau nelabai tinka, bet nesvarbu, vis tiek gali šokti įdomiai, atlikti gerai. Bet tai, ką gali daryti geriausiai, prie to negali prisiliesti, ir čia yra žiauru. Bet ilgai – su metais juk žmogus keičiasi – nusiraminau ir pagalvoju, galbūt toks yra mano likimas.

Buvo pora metų, kai įdomių darbų visai nebuvo, veliau koks nors mažesnis įdomus darbelis atsiradavo, o nuo to sielai geriau pasidarydavo. Tada, kai visiškai nusiraminau, pasidariau ir vėl laiminga tame darbe, kurį dirbu, staiga gaunu tą, ko troškau taip ilgai. Užtat, kai paklausėte apie svajones, galiu atsakyti, jog šiuo metu gyvenu visiškai ramiai ir šia diena, negalvodama apie tai, kas bus rytoj. Patikėkit, tikrai jokių konkrečių planų kitam sezonui neturiu, nes nežinau, kas kitą sezoną bus.

—Ačiū už pokalbį. Linkime sėkmės ir Jūsų svajonių išsipildymo.

21-osios Premijų šventės programos atlikėjai. Iš kairės pianistas Aidas Puodžiukas, pranešėja Dalia Sokienė ir smuikininkas Dainius Puodžiukas. M. Remienės nuotr.

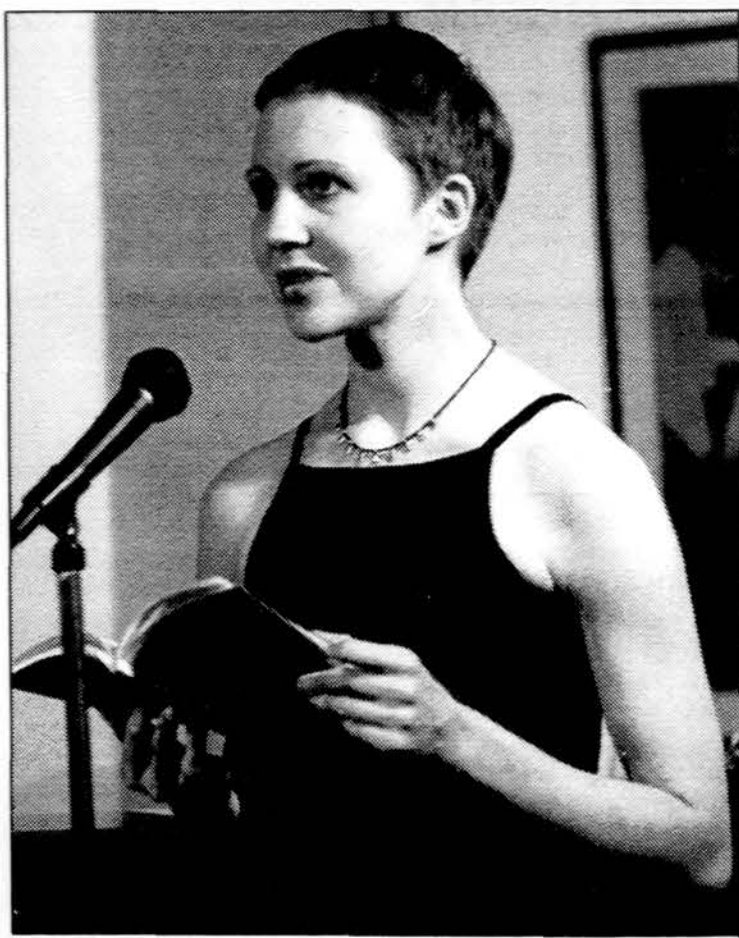
Dėl visa ko ir mano laiškas

Jo akstinas – Birutės Marcinkevičiūtės trumpo metražo filmas „Neparašytas laiškas“, kurį Los Angeles Dramos sambūris parodė lapkričio 9 d. Šv. Kazimiero salėje. Kadangi filmo trukmė būtų per trumpa atsilankiusiems, programą papildė ir parašytų laiškų skaitymai. Niekaip prieš tai iš šios L. A. scenos neskambėjo ir neskambės tiek epistolinių tekstų, kaip tą sekmadienio popietę.

Tad išvaizduoju, jog ir aš rašau ne straipsnį, o laišką, kurio ribose galiu būti laisvesnis, atviresnis, įkyresnis. Dailintis mintimis ir jausmais, nebijodamas įvelti kokią nesąmonę. Ji bus man atleista, nes ir pats juk stengiuosi būti atleidus.

Na, pakaks didaktikos. Į salę suėjo maždaug koks pusšimtis lietuvių. Aktorius Amandas Ragauskas prie mikrofono išdėstė šio įvykio užuomazgą. Paskaitė keletą draugiškai šiltų įdomių laiškų, gautų susirašinėjant su Birute Marcinkevičiūte. Ji gi ten nėra vien sėsi Lietuvos nacionalinio dramos teatro aktorė. Poetė, dramaturgė, scenaristė, režisierė, skaitovė, su savo mono spektakliais keliaujanti šen ir ten, dalyvaujanti tarptautiniuose filmų festivaliuose.

A. Ragauskas ir radijo pranešėja Regina Gasparonienė, vieninteliai lietuviai, rugsėjo 21 d. buvo nuėję į L. A. „Short Film“ festivalį pamatyti „Arc Light Cinema“ Hollywood teatre rodomą minimą B. M. „Neparašytą laišką“. Kodėl tik tiek mūsų žiurovų? Manau, trūksta platesnės spausdintos informacijos mūsų tarpe. Sekmadieninių lapiukščių nepakanka. Klausausi lietuvių radijo angli ir lietuvių laidas. Tačiau svarbi žinutė kartais purpteli kaip žvirblis, ir nesusėji

Birutė Marcinkevičiūtė.

Jono Kuprio nuotr.

užsirašyti – kada ir kur.

Amandui baigus, prie mikrofono priėjo Veronika Ragauskienė ir skaitė Birutės Marcinkevičiūtės laišką L. A. lietuviškai visuomenei – vaizdingą šio filmo genezės istoriją, kaip 1997 metais Lietuvoje prasidėjo savitas judėjimas, pavadintas „Šatrijos Raganos keliu“. Mane šiek tiek nustebino Veronikos, šiaip šiltabalsės aktorės, perdėm sausos profesoriškas skaitymas, nepabrėžus to, kas reikia, nei sykiu nepažvelgus į auditoriją.

Po to buvo rodomas B. Marcinkevičiūtės skaitomos ištraukos iš Šatrijos Raganos apysakų *Viktutė* ir *Senam dvare*. Miela matyti, kaip aktorė visais veido dirgsmiais ir akių energija paryškina teks-

to mintis. Tik viena bėda: supaprasti, ką ji per mikrofoną ir parapijinį garsintuvą sako, nelengva. Kažkaip jos normalia sparta tariamų skiemenų prieblaisiai, mano supratimu, veliasi su balsiais ir kartais virsta šnabždesiu. Daug kas salėje guodėsi nesupratę.

Antroje dalyje žiurovus pradžioje aktorė Daiva Kamauskaitė, suvaidinus rašytoją Šatrijos Raganą. Viskas – ir juodų plaukų šukuosena, ir veidas, ir išmintingas žvilgsnis, ir apsiirgimas – darniai pavirto jauna Marija Peškauskaitė, kurią matome senose jos raštų fotografijose. Ji sėdėjo prie staliuko. Šalia dešinėje baltą žvakutę. Skaitė, dalindamasi mintimis su tais, kuriems rašė. Dėliojo laiškus lankstus, sulankstytus kišo į vokus.

Baigusi užsiėmimą, užpūtė žvakės liepsnelę. Graži mąstancios vienišos moters idilija. Žinoma, geresniam girdimui staliukas su aktores turėjo stovėti artėliau rampos.

Ir štai renginio pabaigoje – laukto „Neparašyto laiško“ rodimas. Operatorius Romas Jasiukonis tam tikslui pasiskolino tinkamą prožektorius iš Mindaugo Gedgaudo. Tai buvo Birutės M. idėja parašyti ir filme įkūnyti Šatrijos Raganos neparašytą laišką kunigui Kazimierui Bukontui. 2002 metais sukurtas filmas susilaukė gero įvertinimo ne tik Lietuvoje, bet ir tarptautiniuose festivaliuose.

Ką galiu pasakyti apie kūrinį, būdamas tik proginis filmų žiūrėjimo sirgalius. Pirmiausia pagavo slaptinga nuotaika. Ramybė, rimtis, lietuvių tikėjimo aura. Tik numanai, kad šioje itin lėtoje rimtyje ir muzikiniuose fragmentuose skamba rašytojos nerealizuota (gal geriau, platoniška) meilė jaunam katalikų kunigui. Tikroviškuose kadruose taip pat atsiskleidžia gyvenimo, tikėjimo ir mirties jungtis. Gaunasi mistinis realizmas. Valstiečių ėjimas į bažnyčią, procesija, kur mergaitės barsto žiedus, bažnyčios frontonas, altorius, kabantys liturginiai rūbai, o ypač nuodėmių klausykla, šalia jos iš abiejų pusių tamsoje moterų pavidalai (manau, šis epizodas užrašytas ir per dūm gūdus) – didina pasyvumo nuotaiką, ar vėliau suletintai išsinešant moters ir senolės su lazdele. Pabaigoje kaimo kapinių vaizdas, kryžiai, nykus laukas. O anksčiau parodyta kelionė į Šveicariją, kur Alpių viršūnės, dangus tarytum simbolizuoja Šatrijos Raganos palankumą nuostabiai Amžinybei.

Pamatęs pagalvoji: koks vis dėlto prištaringai tolimas šis trumpas filmas tam, ką mes nuolat matome mūsų laikmečio ekranuose.

Pranas Visvydas

Svarbus baltų kultūros paminklas

Libertas Klimka

Ant Malleckio išleisto knygelės viršelio pavaizduotas žynys su vainiku, tekste jis vadinamas viršaičiu.

Knygelėje yra skyriai, aprašantys senoji tikėjimo dievus, pavasario ir vasaros švenčių apeigas, ožio aukojimą rudeni, žemės dievo Puškaicio bei žvejų ir jūrininkų dievo Gardaičio pagerbimą. Aprašomi vestuvių, laidotuvių ir mirusiųjų paminėvių papročiai, net burtai, kuriais ieškomi vaigys. Daug visokių įdomybių iš suduvių senovės. Kad ir apie vedības: jaunikius turėdaves už nuotaką tėvui sumokėti pinigais arba duoti jautį ar jautų atpilti, o merginai nupirkti kaspinių ir apsiaustą. Nuotaka su gimtųjų namų židiniu atsisveikindavo raudomis. Jaunikis atsisėdėdavo vežimė, kurį prie namų pasitikėdavo pasiuntinys, nešinas deglų ir alaus asočių. Triskart apibėgęs vežimą, jis prisakydavo jaunajai stropiai saugoti vyro namų židinį. O nuotakos vežėjas, vadinamas keliauvežiu, prie jauniko trobos durų nušokęs nuo arklio, galvotrukčiais puldavo užimti kėdės, pastatytos ties slenksčiu. Pasitinkantys visai jam trukdydavo. Jei jam pavykdavo paversti tą kėdę, gaudavo dovanų rankšluostį. Marti Sembos vyskupas Georgas von Polentzas; spėjama, ji ir buvus knygelės autoriumi. Arba parašė kas nors iš jo aplinkos. Tekstas tarsi be pradžios, be įvadinių pastabų, todėl tikėtina, kad tai tik dalis plates-

Prieš 440 metų Prūsijoje, greičiausiai Karaliaučiuje, buvo išspausdintas kuklus leidinėlis, dabar baltų mitologijos ir religijos tyrinėtojų vadinamas *Sūduvių knygele*. Išspausdintas vokiškai; Jeronimo Maleckio, Elko aukštesniosios mokyklos rektoriaus rūpesčiu. Ta knygelė laikoma labai svarbiu baltų dvasinės kultūros šaltiniu, vienu iš nedaugelio, pateikiančiu žinių apie dievybių panteoną ir atnašavimą dievams.

Pirmiausia, kas gi tie suduviai; arba kaip knygelėje parašyta, „sudiniai“? Tai etninė grupė, gyvenusi Sembos pusiasalyje, prūsų apsuptyje. Jų pagrindinis verslas buvo gintaro gaudymas. Į Baltijos pakrantę šie žmonės buvo perkelti XIII amžiuje iš senosios savo tėvynės Jotvingijos arba Dainavos. Kryžiuočių magistro Konrado von Thierbergo parėdymu, i ištuštėjusias po Didžiojo prūsų sukilimo žemes buvo perkelta 1,600 asmenų. Kiek vėliau Kimenavos žemės valdovas Gedetas pats su 1,500 pavaldinių pasidavė Ordinui, tada irgi gavo žemių ramiai apsigyventi pajūryje. Po 300 metų tie Sembos naujakuriai dar gyveno 20-čia ir 30-čia kaimų visiškai atskirai: kalbėjo savo kalba, laikėsi savo papročius, dėvėjo senoviško rūbus ir papuošalus, nesudarydavo mišrių santuokų. Visa tai ir aprašyta knygelėje, – tik iš jos ir žinome apie senuosius suduvius, nes, kariaujant su kryžiuočiais, Užnemunė buvo paversta dykromis, ja vėliau apgyvendino persikėlėliai, daugiausia tai buvo aukštaitiai.

Tikslus knygelės pavadinimas skamba taip: *Teisingas Sembos suduvių ir jų ožio aukojimo bei apeigų aprašymas*. Pirminis rankraštis nežinomas, tačiau manoma, kad ji parengta apie 1520–sius metus, Prūsijos kunigaikštystės Evangelikų liuteronų bažnyčios pirmųjų vyskupijų vizitacijų laikotarpiu. Vizitavo Sembos vyskupas Georgas von Polentzas; spėjama, ji ir buvus knygelės autoriumi. Arba parašė kas nors iš jo aplinkos. Tekstas tarsi be pradžios, be įvadinių pastabų, todėl tikėtina, kad tai tik dalis plates-

P. Palys

„Ji viena iš pačių iškiliausių“

Enrika Samulionytė.

meninį talentą, išsireiškė, jog per jos ilgą metų patirtį su fotografijos meną studijuojančiais studentais, Enrika esanti viena pačių iškiliausių.

Po to kalbėjo pati Enrika. Išreiškusi padėką ir parodos atidarymą susirinkusiems žiurovams (dalyvavo geras pusšimtis), pakvietė apžiūrėti jos fotografijos darbus.

Ant sienų buvo iškabinta apie 30, gan nemažų, spalvotų fotografijos darbų. Pagrindinis jų objektas – žmogus ir daugiausia vyrai. Tik dviejuose žmogaus nėra: viename – paukštis, o antrame, atrodo lyg būtų degalinėje, ant storų, raudonai nudažytų vamzdžių, užmesti drabužiai. Tos dvi nuotraukos, spėčiau, ar tik nebus susijusios su 10-ties fotografijų serija, pavadinta „Bird“ („Paukštis“). Tos serijos pirmojoje fotografijoje ir yra tik paukštis. Į antrąją ir trečiąją šalia paukščio, įvestas ir vyras. Kitose nuotraukose – įvairiose pozose vyrai. Jie visi nuogi. Tačiau nuogumas taip skoningai pristatomas, kad nuo tų nuotraukų akių nenukreips ir pats didžiausias moralistas.

Užklausa Enriką: „Kas gi

čia būtų bendra tarp paukščio, kuris yra tik trijų nuotraukose, ir nuogo vyro?“ Enrika į mano užklausimą klausimu ir atsakė: „Argi nepastebėjai, kaip laisvai jaučiasi, padangėje skrajodamas, paukštis?“ Supratau!

Gretimame kambaryje išstatytos fotografijos, skirtos jos diplominiam darbui. Jų tarpe yra tokių, nuo kurių jautresnių nervų žiurovo akis skubės pabėgti. Kelios tų fotografijų, „pagražintos“ krauju, yra gan šurpijos.

Apžvelgus Enrikos foto darbus, gautas įspūdis – gera pradžia. Ji puikiai jaučia fotografijai būtinus šviesos teikiamus niuansus ir jais sumaniai pasinaudoja.

Fotomenininkei Enrikai Samulionytei 2001 metais užbaigus Vilniaus Dailės akademiją, kurioje ji studijavo architektūrą, buvo įteiktas bakalauras diplomai. Studijuodama dirbo fotografe žurnale *Kelionės ir pramogos*, mados fotografu modelių agentūroje „Raminta“ ir dailininke-scenografe televizijoje.

Ši Enrikos personalinė fotografijos paroda yra pirmoji. Šių metų spalio mėn. ji dalyvavo grupinėje žiniasklaidos meno parodoje, „Sena“ galerijoje Brooklyn, NY.

Tais patiais metais (2001) Enrika atvyko į New Yorką. Įstojo į Long Island universitetą, žiniasklaidos meno fakultete studijuoja fotografijos

ir trimatės kompiuterinės grafikos specialybę. Ateinančių metų gegužės mėn. savo ilgų metų studijas tikisi apvainikuoti magistro laipsniu.

Džiugu, kad LR gen. konsulas nepraleidžia progos pasikviesti bei savo patalpomis pasidalinti ir su jaunesniais, ir gyvenimą pradedančiais žengti, menininkais, kad jie galėtų su savo meniniais pasiekimais pasidalinti ir juos parodyti.

P. Palys

Lietuvių kalbos žurnalo sukaktis

Seniausiam lietuvių kalbos temomis rašančiam periodiniam leidiniui – žurnalui *Gimtoji kalba* sukanka 70 metų. Lapkričio 21 d. Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Vinco Krėvės auditorijoje šia proga vyko seminaras „Gimtoji kalba: istorija ir dabartis“.

Gimtosios kalbos žurnalas buvo įkurtas 1933 m., jo pirmasis vyriausiasis redaktorius – Jurgis Talmantas. Žurnalas Lietuvoje ėjo iki 1941 metų. Jungtinės Amerikos Valstijose – 1958–1968 m. Lietuvoje leidyba atnaujinta 1990 metais prie Lietuvių kalbos draugijos. Šiuo metu žurnalą rengia Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto redaktorės

Rita Urnezūte ir Inga Mataitytė.

Žurnalo jubiliejui skirtą seminarą rengia Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto *Gimtosios kalbos* redakcinė grupė kartu su lietuvių kalbos mokslo, tvarkybos ir priežiūros įstaigomis bei Lietuvių kalbos draugija.

Proginio seminaro dalyvius sveikino Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto dekanas Bonifacas Stundžia, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkė Irena Smetonienė, pranešimus skaitė žinomi kalbininkai: Danguolė Mikulėnienė, Albertas Rosinas, Rita Miliūnaitė, Aldonas Pupkis ir kt. (Elta)

Žurnalą *Gimtoji kalba* rengia Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto redaktorės Rita Urnezūte (kairėje) ir Inga Mataitytė. Algirdo Sabaliausko (Elta) nuotr.

Praskynės naują kelią mūsų romanui

Rašytojų klube surengtame Mykolo Sluckio sukaktuviniame vakare tarp gausingos, į vieną salę netilpusios Vilniaus šviesuomenės tvyrojo nekasdieniška, pakili, dėmesiu jubiiliatui dvelkianti nuotaika. Gal todėl, kad metų — metais nei šiame klube, nei kitur nebūta susitikimų su šiuo garsioju mūsų prozininku, ilgai nesulaukta jo naujų knygų, nors atmintyje tebėgėvi anų laikų jo gausių novelių ir romanų herojai, neišblėsta jų knygų sukeltos nuotaikos, emocijos, savita, sodri stilistika, proza tarsi suartinanti su poezija. Bet štai — vieno kito į klubą atėjusio rankose mačiau jau spėta nusipirkti tik ką iš spaustuvių išleisto romano „Lietuvių egzodo literatūra 1945–1990“. Apibendrinamas išėjusių rašytojų Vinco Ramono 1947 m. išleista romaną *Kryžiai*. K. Keblys pažymėjo, kad istorinių požiūrių šis veikalas „buvo svarbus keliastulpis lietuvių romano vystymosi eigėje, tačiau su *Kryžiais* tarsi baigėsi tradicinio romano brendimas, kad tolimesnės pastangos šia kryptimi tegalėtų būti kartojimas to, kas jau pasiekta...“ Pasak šio kritiko, V. Ramonas pasuktis nauju keliu nebėdė, palikdamas lietuvių romano išvedimą į sudėtingą, modernių laikų žmogų tokiems rašytojams, kaip M. Sluckiui, paminėdamas taip pat egzodo prozininkus A. Škėmą, V. Landsbergį ir I. Merą.

Taigi, jau sovietmečio rūsikanose M. Sluckis sugebėjo ne tik sulaužyti tuometines ideologines schemas, bet ir peržengti mūsų tradicinio romano ribas, sukurti naują lietuvių romaną.

Tarsi pripažindami tą didį nuopelną, susirinkusieji pritarė vakarą vedusiam literatūros tyrinėtoji Petriui Bražėnui, pavadinusiam M. Sluckio lietuvių literatūros klasiką.

Apžvelgdamas M. Sluckio literatūrinę veiklą, P. Bražėnas, tiesa, pastebėjo, kad stalinizmo laikotarpiu, kaip ir kiti Lietuvoje gyvenę mūsų kūrėjai, taip ir jis, neišvengė tokių lėkštų smulkiosios prozos knygų kaip *Aš vėl matau veliauvą*, tačiau, prasidėjus „atšilimui“, nors ir su „šalų“ bangomis, pasirodė vis brandesnės jo novelės, romanai *Laip-tai į dangų* (1963), *Adomo obuolys* (1966), *Saulė vakarop* (1976) ir kiti. To meto lietuvių literatūros kontekste jie išsiskyrė lyryzmu, impresionistine pasakojimo maniera, gilia veikų psichologija, vidinio monologo įvaldymu. Pasak P. Bražėno, dvasinių aukštumų siekiai, žmogaus moralinė atsakomybė atskleidžiama 1981

m. pasirodžiusiame romane *Kelione į kalnus ir atgal*.

Rašytojų sąjungos leidybos redaktorius, prozininkas Vytautas Girdzijauskas apžvelgė 1998 m. išleista M. Sluckio apysakų ir apsakymų knygą *Gražuolės sugrįžimas*, kurioje pletojamos vienišumo, moralinės atsakomybės temos.

Apibendrinamas kalbėjusiųjų mintis, tarsi patvirtindamas literatūros kritiko K. Keblio anais laikais išsakytas mintis apie M. Sluckio romanų naujoviškumą, šviežumą, prozininkas Vytautas Martinukas sakė, kad ankstyvesnės, 7-ojo dešimtmečio jo novelės vedė prie vidinio monologo romano, o psichologai ir kito kio eksperimentiniai šio autoriaus prozos kūriniai — kreipė jį naujojo romano link.

Susirinkusiems į sukaktuvinį vakarą V. Martinukas pristatė M. Sluckio naująją knygą *Išsipildymas ne pagal Joaną* (vienas romanas ir penkios novelės). Pasak prelegento, prie šion knygyn idėto romano, autorių taip pat atvedė ankstesnės jo žanro jo kūrinių. O jis, tas naujausias romanas, paties autoriaus žodžiais yra toks, kaip visuomet: „nuolat, nors ir nežymiai atsinaujinti, nekartoti — kaip pagagai — kelių išmoktų dalykų. Nuo savo ribotumo nepabėgsi, bet stengtis reikia sąmoningai“.

Kaip ir pritinka sukaktuviniame vakare, V. Martinukas apie naująją M. Sluckio knygą *Išsipildymas ne pagal Joaną* kalbėjo pokštadamas, tą knygą įvertindamas penkiais „pliusais“ ir penkiais „minusais“. Štai vienas knygos „pliusas“: „Sluckio knyga yra nebe pirmoji autoriaus knyga, kurioje jis ne tik atsineša savąjį žodį, bet ir lenda į feministinio šventovę, tačiau tik šioje knygoje skaitytojas greičiau negu per tris skaitymo valandas atranda būdą, kaip tapti farizejumi ir klausinėti apie Joanos meilės karalystę. Didele ir sudėtinga. Pilną sąmoningumo ir pasąmonės...“.

Vienas „minusus“: „knyga yra 75-mečio autoriaus. Sunaikai įtikinamas dalykas. Tokio amžiaus naujos knygos autorių Lietuvoje su žiburiu visada reikia ieškoti. Sutikęs tokį autorių, nežinau, ar jis pats rašo, ar už jį trūšia pasamdytas antrininkas. Tokio autoriaus knygą būtina mesti į laiko mašiną (pagamintą pagal Einšteino ar Huserlio brėžinius) ir nesistebėti, kai tokie senamadiški matematiniai ženklai, kuriuos vadiname pliusais ir minusais, išnyksta. Pereina vieni į kitus. Susimaišo, susijungia, prasideda

aukštoji literatūros algebra ar matematika“.

Savo „prakalbos“ išvadas V. Martinukas taip apibūdino: „penki pliusai penki yra dešimt taškų, o pakelus knygos krikštytoms pripildytą taurę, pakeltus (pagal kitas vertinimo taškų sistemas) gal ir daugiau“. Kad M. Sluckio proza yra aukštos vertės, verta dešimt ir daugiau taškų, rodo ir jos paplitimas užsienio šalyse, vertimai į Europos šalių kalbas, — pažymėjo ne vienas vakaro prelegentas. Štai tik vienas pavyzdys. Novelė „Ką pasakė feldmaršalas Kutuzovas“ iš 1961 m. išleisto M. Sluckio rinkinio *Geriau mums nesusitikti* net 13 kartų buvo išspausdinta (įskaitant ir anuos, sovietinius laikus) abiejose Vokietijose. Ši novelė, beje, vaizduojanti skausmingą epizodą iš autoriaus vaikystės, praleistos žūtutinio karo su fašistine Vokietija apimtoje Rusijos platybėse, prieš kelis dešimties buvo įterpta ir į šiandienės Vokietijos mokyklų 8 klasės mokiniams skirtą skaitinių knygą — vadovėlį. Jau vien tai, kad jau daug metų kartojama Vokietijos mokyklų vadovėliuose ši jaudinanti su Hitlerio Vokietija kariaujančios šalies vaiko istorija, nuosirdus jo įsitikinimas pergale prieš užpuolikus, remiamasis rusų karvedžio feldmaršalo Kutuzovo šlove, rodo, kaip subtiliai, su bendražmogiška, humanistine jausena dar sovietmečiu kūrė, rašė M. Sluckis (beje, iš Berlyno kasmet gaudamas mūsų kūrėjams neįprastą atlygį už jo novelės panaudojimą — po 30 eurų, nekaitant vienkartinio 2,000 markių honoraro. Kada mūsų valstybinės institucijos tai supras ir deramai įvertins rašytojo talentą ir darbą? Negana to! Minėta M. Sluckio novelė įdėta į velgi Vokietijoje išleista stambia antologija, skirtą mokyklų chrestomatijai (skaitinių) šimtmečiui pažymėti.

Šilts žodžius sukaktuviniui M. Sluckiui išsakė jo kolega poetas Algimantas Baltakis. Rašytojų sąjungos pirmininkas Jonas Liniauskas, vyriausybinių institucijų atstovai, geleimis, kitomis dovanomis apipylę gausūs sukaktuvinio kūrėjų gerbėjai, jo knygą skaitytojai.

Savo žodyje M. Sluckis padėkojo už dėmesį jam ir jo kūrybai, be kita ko, pasidžiaugdamas, kad pagaliau liaujasi po nepriklausomybės atkūrimo išsiskynę žmonių susipriešinimas, išgali tolerancija, pakantumas įvairių pažiūrų ir įsitikinimų žmonėms.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

Mykolas Sluckis (kairėje) savo naująją prozos knygą užrašo literatūros tyrinėtojai prof. Viktorijai Daujotytei.
Algimanto Žiūno nuotrauka.

Leidiniai

Biografinis ateitininkų žinynas

Sudarytojas dr. Vincentas Rastenis. *Ateitininkai*. Ateitininkų sendraugiių sąjungos leidinys. Panevėžys, 2003. Kietais viršeliais; 334 puslapiai; kaina nepažymėta.

Tituliniame puslapyje autorių prisistato, kaip „Ateitininkų federacijos atkūrimo vadovas, garbės pirmininkas“. Knygos metrike knyga aptariama šitaip: „Artejan ateitininkų sąjūdžio šimtmečiui, knygoje apžvelgiama jo atsiradimo priežastys, siekiai, principai ir nueitas kelias, supažindinama su šios sąjungos kūrėjais. Ateitininkų reikšmė nesiriboja tik jos telkiamais nariais, nes jos pradėtas sąjūdis sudarė pagrindą ir apskritai katalikų organizaciniam gyvenimui“. Šios 1,000 tiražo knygos mecenatais išvardinti mons. Juozas Prunskis, Jonas bei Laima Šaltiai ir mons. Juozapas Antanavičius.

Patį knygą susideda iš 32 skyrelių. Pradžioje randame spalvotą Vytį ir Lietuvos himną. Po to Sendraugiių ateitininkų sąjungos ženklas ir ateitininkų himnas su gaidomis. Įžangoje pabrėžiamas Stasio Šalkauskio teiginys, apie ateitininkų sąjūdžio istorinę reikšmę. „Jeigu su *Aušra* siejasi mūsų tautinis atgimimas, tai su *Ateitimi* dera sieti mūsų dvasinį atgimimą“ (psl. 10). Ateitininkų judėjimas yra lietuvių tautai antrasis, būtent dvasinis atgimimas, kuris remiasi tautinių jos atgimimo ir jam suteikia aukštesnę reikšmę.

Knygos sudarytojas nedviprasmiškai pasisako už ateitininkų ideologijos nekintamumą. „Jei suprantame, kad mūsų pasirinktas šūkis 'Omnia instaurate in Christo!' yra nepasitenkantis ir neprarasiantis reikšmės amžiams, kaip ir pats Kristus, vadinasi, savo paskirtimi neabejojame. Mums privalu pakilti iki to šūkio, sukurti save iš naujo, kad galėtume atlikti mūsų pacy sau paskirtą didžiąją apaštalinę misiją, kuriai esame įsipareigoję savo nepaprastu šūkiu (psl. 11). Tuoj pat ir gana kandžiai jis pastebi, jog ideologijos tinkamumo klausimas iškyla gal dėlto, kad ambicijos prasiplėkia su intelekto galimybėmis, branda bei erudicijos stoka. Pagarbiai prisimenami visapusiškai išsimokslinę pirmakiai, iš kurių biografijų galima daug pasimokinti. Svarbiausia ateitininkams išaugti sąmoningais, išsimokslinusiems, visapusiškai išsilavinusiems lietuviams katalikais, pasauliečiais inteligentais idealistais, visuomenės veikėjais ir Lietuvos patriotais.

Knygos dėmesys Lietuvos ateitininkijos istorijai. Polemizuojama kabutėmis išskirtas kazkieno teiginys, kad per dešimt metų po ateitininkų atsikūrimo nieko nenuveikta. Autorius sutinka, kad ateitininkai netapo plačiai žinomi visuomenėje, kad jie neperkūrė visuomenės, kad neūkariavo mokyklų ir universitetų, kad nėra gausūs. Tačiau jie dešimt metų nepaėjo vel-tui. „Per tuos metus ateitininkai susiorganizavo — veikia visos sąjungos, yra per kelis tūkstančius narių, jaunimas

perima ateitininkijos likimą į savo rankas, ir jiems sekasi — daromės vis sąmoningiau. Įvyko keli kongresai, daugelis kitų renginių. Augame, gau-sejame. Mūsų ateitininkų nueitas kelias — garbingas kelias. Didžiukimės savo praeitimi, mūsų pirmakais, būkime jų verti, — mūsų istorija šviesi, nesuteršta“ (psl. 12).

Ateitininkų judėjimas yra lietuvių tautai antrasis — dvasinis atgimimas.

Šis leidinys visų pirma skiriamas visuomenei — mokyklų ir aukštųjų mokyklų bibliotekoms, viešosioms bibliotekoms. Grįžkime prie 32 knygos skyrelių. Pats pirmasis apžvelgia ateitininkų istoriją. Po to pristatomas Stasio Šalkauskio formuliuoti ateitininkų principai. Aptariami sąjūdžio kūrėjai. Yra skyrelis apie moksleivius katalikus carinės Rusijos gimnazijose. Pirstatomas pirmoji sąjungos valdyba. „1910 m. vasario 19 d. Liuvno universitete Belgijoje buvo sudaryta Pirmoji sąjungos valdyba. Ši data laikytina oficialia ateitininko gimimo data“ (psl. 45). Septintame skyrelyje paminima pirmoji sąjungos konferencija, įvykusi 1911 m. liepos 15 d. Vyriausioji ateitininkų taryba patvirtinta 1921 m. rugpjūčio 6–8 d. Tarybos pirmininkas Pranas Dovydas. Sąjūdis tapo organizacija 1921 m. gruodžio 6–8 d., kada įvyko studentų ir moksleivių konferencija ir priimtas statusas. Devintame skyrelyje pristatoma ateitininkų simbolika, po to — simbolikos autoriai.

Vienuoliktame skyrelyje supažindinama su Federacijos sąjungomis. Pradedama su Jaunųjų ateitininkų sąjunga: jos ženklelis, šešios nuotraukos ir trylikos eilučių visos sąjungos aprašymas. Pažymėta, kad po ateitininkų federacijos atkūrimo (Lietuvoje), JAV yra gausiausia sąjunga, turinti per 100 kuopų. Sunku suvokti, kodėl didžiausią sąjungą tapę kūrė tik trylika eilučių.

Vyresniųjų moksleivių ateitininkų sąjungos aprašymui skirta 28 eilučių teksto ir dvidešimt nuotraukų. Čia nei žodžiu neužsimenama apie placią MAS veiklą už Lietuvos ribų, nors MAS pirmininkų eilėse paminėti užsienyje gyvenę tos sąjungos pirmininkai. Ar ne keista?

Dvylika puslapių skirta Studentų ateitininkų sąjungai ir studentų korporacijoms. Ten randamos ir keturios nuotraukos. Pagaliau pristatoma Ateitininkų sendraugiių sąjunga, kuriai skirta 17 knygos puslapių. Čia irgi keturios nuotraukos.

Ateitininkų vadų ir ideologų skyrelyje aprašomi Pranas Dovydas, Stasys Šalkauskis, Kazys Pakštas, Adolfas Damašis, Antanas Maceina, Simas Suziedėlis, Juozas Girnius, Justinas Pikūnas, Petras Kisieliū, Juozas Laučka, Kazys Pemkus, Juozas Polikaitis, Vincentas Rastenis, Arvydas Žygas, Vyngantas Malinauskas ir Vidas Abraitis. Tuo tarpu kitoje vietoje (psl. 177) duotame AF vadų ir pirmininkų sąrašą išleistas Vincento Ras-

tenio ir Arvydo Žygo pavardės.

Trylikajame skyrelyje randame Ateitininkų federacijos tarybą ir jos pirmininkus. Išvardinti: Juozas Urmanas, Juozas Meškauskas, Vytautas Vardys, Stasys Barzdukas, Gediminas Kijauskas, Saulius Girnius ir Petras Kimbrys. Tačiau tarybos pirmininkų sąrašas (psl. 177) randame trylika pavardžių. Nei šiame knygos skyrelyje, nei sąrašo nepaminėta buvusi Tarybos pirmininkė Birutė Bublėnė. Jos pirmininkavimo laikas priskirtas Juozui Polikaitiui.

Pastebėta pavardžių maišatis tiesiai ir ateitininkų dvasios vadų skyrelyje. Aprašyta septyniolika dvasios vadų, o federacijos dvasios vadų sąrašas randame tik aštuonias pavardes. Čia gal tik sumaišytos federacijos dvasios vadų ir kapelionų sąvokos ar pareigos.

Penkioliktame skyrelyje paminėti tik trys Šalpos fondo organizatoriai ir remėjai — tai Jonas Balkūnas, Kazys Ambrozaitis ir Jonas Kavaliūnas. Kur kiti? Dar svarbesnis klausimas — kodėl šioje vietoje nei žodelio apie patį Šalpos fondą, jo istoriją, užduotį, pasiekimus?

Skyrelyje „Jie mums vadovavo“ išspausdintos federacijos vadų, tarybos pirmininkų, dvasios vadų, Ateitininkų Šalpos fondo pirmininkų ir generalinių sekretorių pavardės ir turėtų pareigų metai. Po to, be jokio įvado ar paaiškinimo, išspausdintos šių asmenų biografijos — tai Jonas Girnius, Kazys Šapalas, Ignas Skrupskelis, Stasys Rauckinas, Jonas Štaupa, Jonas Senauskas, Vincas Natkevičius-Natkus, Pranas Joga, Viktoras Dabušis, Vytautas Vygantas ir Vaclovas Kleiza.

Trys skyreliai yra apie ateitininkus rašytojus, menininkus, politikus, diplomatus, karius-tėvynės gynėjus. Tuoj po to, nei iš šio nei iš to, skyreliai apie ateitininkų konferencijas, kongresus, ateitininkų atkūrimą Lietuvoje, jubiliejų konferenciją, sendraugiių sąjungos suvažiavimą.

Pagaliau skaitytojas sužino apie ateitininkus svetur. Per keturiolika puslapių pirmiausia paminėta Dainavos jaunimo stovykla. Tiesa, ji yra svarbi ateitininkų veiklai, bet nėra ateitininkų nuosavybė. To iš tikrųjų ir neteigiama. Po to skaitytojas sužino apie Ateitininkų namus Lemont miestelyje prie Chicago, IL. Placiu aprašoma Boston, Cleveland, Los Angeles, Detroit, Lemont ir JAV rytų pakraščio ateitininkų veikla. Pagaliau skaitytojas supažindinamas su Ateitininkų šalpos fondu.

Dvidešimt šeštajame skyrelyje duota biografinių žinių apie ateitininkus veikėjus Šiaurės Amerikos Lietuvių Bendruomenėje. Tepamintose tik keturios JAV gyvenančiųjų pavardės — Vytautas Narutis, Romualdas Kriaučionas, Kęstutis Trimakas ir Juozas Kojelis. Kokių būdu, jie buvo parinkti, taip ir neaišku. Dar svarbiau — nė žodžio neužsimenama apie patį JAV Lietuvių Bendruomenės placią ir prasmingą veiklą, O kur dar Kanados ir kitų trisdešimt kelių kraštų Lietuvių Bendruomenės?

Trumpas skyrelis tarptautinėms katalikiškoms organizacijoms. Čia nei žodelio tarptautinei Pax Romana organizacijai, kuriai ilgesnį laiką vadovavo Vytautas Vygantas. Visas puslapis paskirtas ateitininkų spaudai paminėti.

Ateitininkų remėjų skyrelyje aprašomi prel. Juozas Prunskis, Jonas ir Laima Šaltiai, Aldona ir Jonas Čingos ir Bernardas Žukauskas. Tai tik graži remėjų sąrašo pradžia.

Pagaliau prieinama ir prie dangaus. Skyrelyje „Mūsų dangiškieji globėjai“ aprašomi apaštalas šv. Paulius, Tomas Akvinietis, Pranciškus Asizietis, popiežius Pijus X, ir šv. Kazimieras. Tada grįžtama atgal į žemę, kur skyrelyje „Jie su mumis“ išvardinti Landsbergiai, atskirai dar Vytautas Landsbergis, mons. Alfonsas Svarinskas, Zigmas Zinkevičius ir Napoleonas Kitkauskas.

Paskutinis vieno puslapio skyrelis susumuoja ateitininkų sąjūdžio istorijos laikotarpį. Prie to pridėta 1997 m. nuotrauka, kuriose pozuoja federacijos taryba ir valdyba.

Istorijos laikotarpiai yra šie. Tai ateitininkų sąjūdžio priešistorė (1795–1907). Pirmasis (istorinis) laikotarpis, datuojamas 1907–1918; antrasis — 1918–1929; trečiasis — 1930 — 1939; ketvirtasis — 1940 — 1989. Čia vienu trumpu sakiniu paminėta ir išeivijos ateitininkų veikla: „Išimtis — ateitininkų išeivijos veikla laisvajame pasaulyje“ (psl. 324). Pagaliau, penktasis ateitininkų istorijos laikotarpis prasidėjo nuo 1989 m. lapkričio 25–26 d., kai dar neįsivaikėjo Lietuvoje Ateitininkų federacija buvo atkurta. „Šiuo metu keturiose sąjungose yra per 5,000 narių“ (psl. 324). Neaišku, ar į tą skaičių įskaičiuoti ir užjūrio ateitininkai.

Knyga gražiai apipavidalinta. Daug idomių nuotrauk. Prie jų galėjo būti daugiau informacijos. Pvz., prie 1997 metų Federacijos tarybos ir valdybos nuotraukų nėra jokių pavardžių. Vakare šandien gal jie daugumai ateitininkų žinomi ir be pavardžių, o kaip bus rytoj? Spausdintų darbas stokoja kokybiškumo. Nors daugumas puslapių yra ryškūs, bet daug puslapių yra išblęskę, atrodo lyg pavargę ar prieš laiką pasenę. Visa tai mažmoži, paliginus su paties knygos apimtimi.

Norint nenorint, knygą reikia aptarti daugiau kaip idomių biografinių rinkinį, o ne išsamią ateitininkijos istoriją. Daugumas aprašomųjų asmenų buvo ar yra ateitininkai. Atrodo, kad Vakarose gyvenančiųjų biografiniai duomenys paimti iš bostoniškės *Lietuvių enciklopedijos*, kurios paskutinis, papildomasis tomas išleistas 1985 metais. Žinant, kad bent porą metų trukę paruošti paskutinįjį minėtos enciklopedijos tomą, galima sakyti, kad biografinė informacija apie išeivius V. Rastenis knygoje *Ateitininkai* yra dvidešimt metų senumo.

Knyga skaitant, nesijaučia tos ateitininkijos sąjūdžio kovos, vizijos ar veiklos dinamikos. Knyga taikoma, kaip įžangoje sakoma, visuomenei, kad daugiau apie ateitininkus sužinotų. Knygoje informacijos yra apstu. Tai puiku. Tuo pačiu sunku tikėti, kad šią knygą perskaitęs ar tik pavaręs, jaunuolis būtų uždegta stoti į ateitininkus. Jei tokių ir atsirastų, knygoje nėra jokios informacijos, jokių pavardžių, adresų ar telefonų numerių, kur būtų galima toliau informuotis. Šiame informacijos amžiuje tai labai svarbus faktorius, knygos autoriaus visiškai nepaminėtas.

Romualdas Kriaučiūnas